

315

2-11

ԾՐԱԳԻՐ

ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ

ՊԵՏՂՐԱՏ 1930 ՅԵՐԵՎԱՆ

375:
2 - II
W

Ծ Ր Ա Գ Ի Ր

ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ

1. ԳՐԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ ԽՆԳԻՐՆԵՐԸ

Հասակավորների ընդհանուր կրթության մեջ գրագիտության դպրոցն առաջին աստիճանն է: Նրա անմիջական շարունակությունն և ուսուցման հետագա աստիճանը կազմում է հանրակրթարանը:

Գրագիտության դպրոցների նպատակն է հասակավոր անգրագետին գրագետ դարձնել, վերապեսգրել դրա միջոցով և դրա հետ միասին նրանք դասակարգային գիտակցություն ձեռք բերեն, սոցիալիստական շինարարության խնդիրները հասկանան և գիտակցորեն ու ակտիվ մասնակցեն այդ շինարարությանը:

Այս նպատակին հասնելու համար պիտի լուծել հետևյալ խնդիրները.

1. Սովորեցնել անգրագետին կարդալ, գրել և հաշվել:

2. Սովորեցնել նրանց այդ ունակությունները կիրառելի դարձնել և ինքնուրույն կերպով շարունակել դպրոցում սկսած աշխատանքը:

ՀՍԽՀ - ССРА
И. А. Мясников
У. УБАՆԻԿԱՆԻ ԱՆՎՈՐ

15634-52

Հրատ. № 1401

Գրատ. № 5781 (բ). պատվ. № 1066, տիրաժ 3000

Պետհրատի յերկրորդ տպարան Յերևանում

3. Ծանոթացնել նրանց մեր յերկրի բազա-
քական և տնտեսական կյանքի հիմունքներին:

4. Սովորեցնել նրանց ակտիվ մասնակցելու
շրջապատի առօրյա կյանքին, արտադրական և
հասարակական աշխատաբներին:

Այս խնդիրներին հաջող լուծման համար ան-
հրաժեշտ է ունակությունները տալիս հենվել
հասարակագիտական, արտադրական ու արհես-
տակցական— կենցաղային բովանդակություն ու-
նեցող գեղարվեստական նյութերի և ընթացիկ
կյանքի յերևութների վրա:

Բովանդակությունն պետք է համապատաս-
խանի հասակավոր բանվորների և գյուղացիների
պահանջներին և բոլորի շրջապատի արտադրական
բազաքական խնդիրներին:

Սույն ծրագիրն ի նկատի ունի հասակավոր
սովորողին:

Ումբում հասակավորներին և դեռահասներին
միացնելուց պետք է խոստովել, վորովհետև
վերջիններս պահանջում են այլ մոտեցում:

Գրագիտության դպրոցում դասավանդությունը
պետք է տարվի՝ ինկատի ունենալով հասակա-
վոր մարդու հոգեբանությունը: Պետք է վերցնել
հասակավոր մարդու հետաքրքրությանը մոտ
նյութ, որինակները վերցնել առօրյա և ընթացիկ
կյանքից՝ կիրառելով մասնավորից դեպի ընդհա-

նուր, ծանոթից դեպի անձանոթ և մոտիկից
դեպի հեռուն գնալու սկզբունքը:

2. Ո՞ՐՄ ՀԱՄԱՐԵԼ ԱՆԳՐԱԳԵՏ

Անգրագետ պետք է համարել նրանց՝

1. Ովքեր բոլորովին կարդալ և գրել չգիտեն,

2. Ովքեր տառեր ճանաչում են, բայց կարդալ
չեն կարող:

Ծանոթություն. — Ովքեր գիտեն կարդալ, բայց
գրել չգիտեն՝ ցանկալի յե սովորեցնել անջատա-
կան — խմբակային ձևով և կիրականորյա դպրոց-
ներում:

3. ԳՐԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ ՈՐՄԱՆ ՊԼԱՆԸ

Գրագիտության դպրոցների ծրագիրն անց-
նելու համար նախատեսվում է գյուղում յերկու
դասից բաղկացած 125 պարապմունքի որ, իսկ
քաղաքում 2 դասից բաղկացած 200 պարապմունքի
որ: Զուտ այբբենարանի շրջանին հատկացվում
է 45 որ, իսկ մնացած ամբողջ ժամանակը՝ ընթեր-
ցարանին, գրքով, լրագրով, բարտեզով աշխա-
տանքին:

Իսկ ինչ կարգ պիտի լինի պարապմունքների
մեջ դասի ընթացքում: Վերջին տարիների փորձը
ցույց է տալիս, վոր սովորաբար դասի սկզբում
լինում է գրույց (մանավանդ ուսուցման այբբե-

նարանի շրջանում), ապա հետևում եւնթերցումը, գրությունը և դասի վերջում մտցվում ե հաշիվ: Նյութերի դասավորության այս կարգը առաջ ե գալիս նախ և առաջ ուսուցման կոմպլեքսային սխեմայից, վորն ընդունված ե գրագիտության դպրոցում, վորտեղ աշխատանքի բոլոր մոմենտները պետք ե համաձայնեցված լինեն միմյանց հետ: Ուսուցման այս սխեմայի պայմանավորում ե այն, վոր բոլոր ունակությունները պետք ե մշակվեն թեմայի վորոշ նյութի վրա:

Թեման պարզաբ. զրուց.	10 ր.
Ընթերցման	45 »
Գրության	40 »
Հաշվին	15 »

Ընդամենը, 110 ր. (1 ժ. 50 ր.)

4. ԹՐԵԳՐԻ ԲՈՎԵՆԳԱՅԻՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Այբբենարանի շրջանի ուսուցման նյութերն ամբողջապես պիտի վերցնել այբբենարանի հոգվածներից, կապելով սոցիալիստական շինարարության, քաղաքական մոմենտի, 5-ամյա պլանի, կենցաղային չեվ պրոֆեսիոնալ հարցերի հետ: Բղխեցնելով կուս. 16-րդ համագումարի վորոշումներից: Ուսուցման այս առաջին շրջանում

զրուցները պիտի կրեն սպասարկող բնույթ (սրանց խնդիրն ե՝ կարճ խառապատրաստել տեքստը):

«Դեպի կոմունա»-ի (գյուղական վարիանտ) ընթերցարանի բովանդակությունը կազմում են խորհրդային շինարարության ամենակարևոր հարցերը և բաժանված ե հետևյալ չորս հատվածների, վորոնց հիման վրա չեվ պետք ե տանել զրուցները:

1. Անհրաժեշտ ե բարձրացնել գյուղատնտեսության արտադրողականությունը (այս թեմայում լուսաբանել գյուղատնտեսության կոլեկտիվացման յեվ կոոպերացիայի վերաբերյալ հարցերը):

2. Անհրաժեշտ ե բարձրացնել ֆաբրիկների չեվ գործարանների արտադրողականությունը, ամրացնել գյուղի և քաղաքի կապը (այս թեմայում լուսաբանել ինդուստրացման և գյուղատնտեսության մեքենայացման նշանակությունը, արհմիությունների դերը, հարվածայնություն և սոցմրցում):

3. Անհրաժեշտ ե ամրացնել խորհրդային իշխանությունը, վորն աշխատավոր գյուղացիական մասսաների ղեկավար՝ բանվոր դասակարգի իշխանությունն ե (այս թեմայում լուսաբանել Հոկտեմբերյան հեղափոխության նշանակությունը):

4. Անհրաժեշտ է ամրացնել Խորհրդային Միությունը, վորն ամբողջ աշխարհի աշխատավորության հենարանն է (այս թեմայում լուսաբանել Խ.Ս.Հ.Մ. ինքնապաշտպանության ամրացումը և ոգոստոսի 1-ը, պրոլետարիատի միջազգային որը—մայիսի 1-ը, աշխատավորուհիների միջազգային որը—մարտի 8-ը, յերիտասարդության միջազգային որը—սեպտեմբերի առաջին կիրակին և Փարիզի կոմունան՝ մարտի 18-ը։)

«Բանվոր» դասագրքի (քաղաքի վարիանտ) ընթերցարանի հիմնական բաժիններն են.

1. Նոր կյանք կառուցենք.~ Այս բաժնում պետք է տալ նոր կենցաղի յերևույթները, դրանց կապակցությունը և հիմնավորումը՝ հիմք ունենալով դասագրքի հոգվածները և լրացնելով անմիջական շրջապատի տվյալներով։

Այս բաժնի ընդհանուր ամփոփումը տալիս անհրաժեշտորեն հանգում են նոր կենցաղի հիմքին՝ սոցիալական արտադրական կյանքին, վոր կազմում է 2-րդ բաժնի բովանդակությունը։

2. Բարձրացնենք մեր արդյունաբերությունը.~ Այս բաժնում պիտի պարզաբանել կազմակերպված կոլեկտիվ աշխատանքի, ինդուստրացման, սոցմրցման, հարվածայնությունն շնանակությունը, տալ մեր արտադրության ընդհանուր պատկերը հատուկ գծերով։

3. Բարձրացնենք մեր գյուղատնտեսությունը.~ Գյուղի և քաղաքի կապը. գյուղատնտեսության կոլեկտիվացում և մեքենայացում, կոոպերացիա, հին և նոր գյուղի հակադրությունը։

4. Ամրացնենք և ծավալենք Հոկտեմբերի նրվանումները.~ Այս բաժնում պետք է տալ հիմնական գծերով.~ փետրվարյան հեղափոխությունը, Հոկտեմբերյան հեղափոխությունը, սոցիալիստական շինարարության շրջանը, գաղափար խոր. իշխանություն բնույթի և կառուցվածքի մասին, հասարակական կազմակերպությունների մասին (Կոմկուս, Լիյ՝մ, Արհմիություն, Կոմինտերն, Մոպր), կարմիր բանակ, հեղափոխական տոներ։ Վերջացնել՝ զգալ և գիտակցել տալով համաշխարհային Հոկտեմբերի անխուսափելիությունը։

Պետք է պաշապանություններն այնպես դնել, վոր նրանք կապվեն և լրացվեն արտադրողական աշխատանքներով. վորոնք կարող են ոժանդակել սովորողներին հասարակական քաղաքական դաստիարակության։ Դրա համար պիտի ոգտագործել սովորողների՝ ակումբ, խրճիթ. ընթերցարան, կարմիր անկյուն և զանազան հավաքություններ հաճախելու բոլոր դեպքերը։ Ուսուցման ամբողջ շրջանի ընթացքում շարաթական առնվազն մի ժամ պետք է հատկացնել հասարակական-քաղաքական զրույցներին՝ սխտեմատիկ կերպով ոգտագործելով թերթերի նյութը։

Զրույցները թեմաները կարող են լինել հետեյակաները.

Կոմունիստական կուսակցութունը և Լենինը:
Հոկտեմբերյան Հեղափոխութուն.

Հոկտեմբերյան հեղափոխության արձագանգները մեր յերկրում:

Հայաստանի խորհրդայնացումը և Անդր. Սոց. Ծեղ. Խորհ. Հանրապետութուն:

Պաշար նացիոնալիզմի և նացիոնալիստական տրամադրութունների դեմ:

Ինչպես և կառուցվում խորհրդային իշխանութունը.

Խոշոր կոլեկտիվ տնտեսութունները.

Բերքատվության բարձրացումը.

Բանվորի և աշխատավոր գյուղացու դաշինքը.

Բատրակի, չքավորի և միջակի պայքարը պրոլետարիատի ղեկավարությամբ կուլակի դեմ:

Պայքար աջ սպարությունից մի և «ձախ» խոտորումների դեմ:

Կարմիր Բանակը.

Հակակրոնական խնդիրներ:

Կոոլ ազատագրութունը:

Խորհրդային Միութունը բոլոր աշխատավորների հայրենիքն է:

Նոր ֆաբրիկաների և գործարանների կառուցումը.

Պրոլետարիատի և աշխատավորության սոցիալիստական ինքնագործութունն:

Նոր կենցաղը.

Դժամա բանվորական ուրը.

Նյութի վերահիշյալ դասավորութունից յերեվում է, վոր այստեղ մշակման համար վերցնում են վոչ թե իրարից մեկուսացված առարկաներ, այլ վորոշ թեմաներ, վորոնց վերլուծությամբ զբաղվելով՝ վերլուծում են և կյանքը և մասնակցում են նրան: Վորևե հարցի ուսումնասիրութունը պիտի բերի մի վորևե անմիջական գործողութուն: Ուսումնասիրեցիր գյուղատնտեսութունը — աշխատիր յեղրակացութուններ մտցնել կյանք, ուսումնասիրեցիր արդյունաբերութունը, հայտնաբերեցիր թերություններ — պետք է անմիջական գործողության միջոցով նրանց վերացնել: Յեթե մենք սրա վրա ուշադրութուն չը դարձնենք՝ ծրագրի ելութունը չենք հասկանա: Սա ծրագրի առաջին բնորոշ հատկանիշն է:

Բայց վորպեսզի այս կամ այն յեղրակացութունը կարելի լինի կյանք մտցնել անհրաժեշտ է նախ և առաջ գիտենալ անմիջական շրջապատի միջավայրն ու կյանքը: Հաճախ պատահում է, վոր մենք չգիտենք՝ վորանդից և ուր է հասնում մեր բնակչության տեղի գետը, ինչ ֆաբ-

րիկներ ու գործարաններ, ինչ հեղափոխական հուշարձաններ կան: Չե՞ վոր շատ հետաքրքիր է լինել մոտակա Փարբիկայում և ծանոթանալ նրան: Այստեղից բղիտում է իր շրջապատը տնտեսական և հասարակական տեսակետից գիտենալու անհրաժեշտությունը: Այս պարզ պատկերացնելով միայն կորելի յե նպատակահարմար կառուցել դպրոցական աշխատանքը: Այս ծրագրով աշխատանքը պետք է սերտ կապված, ավելի ճիշտ կառուցված լինի գավառագիտություն վրա: Սա ծրագրի յերկրորդ բնորոշ հատկանիշն է:

Ծրագրի յերրորդ բնորոշ հատկանիշն այն է, վոր նա իր մասերում մի ինչվոր քարայրած և անփոփոխ բան է, այլ նյութի մշակման կարգը կախված է սովորողների կազմից: Ծրագիրը հաշվի է առնում, վոր զրադիտություն դպրոցում կարող են լինել և գյուղացիներ, կարող են լինել և բանվորներ (Փարբիկաներից, գործարաններից, հանքերից): Յեվ ահա այս բանից կախված՝ ծրագրի բովանդակության մշակումը կարող է և պետք է փոխվի իր մասերում: Յեթե զրադիտական դպրոցում սովորողների մեծ մասնությունը կազմված է գյուղացիներից, կարգը մնում է նույնը, ինչպես ցույց է տրված վերևում:

Գրագիտության դպրոցի յուրրորդ բնորոշ հատկանիշն այն է, վոր նա ընդգծում է աշխատանքի

քի ընթացքում ընթացիկ կյանքի յերևույթներն ոգտագործելու անհրաժեշտությունը: Հասարակական — քաղաքական կյանքի վերաբերող վոչ մի մոմենտ չպիտի վրիպի մեր ուղադրությունից: Խորհուրդների, կույերատիվների, փոկերի ընտրությունները, տոների անցկացումը, գյուղամիասնարկի հավաքումը, զարնանացանը և աշնանացանը, հացամթերումը փոխառությունների կամայանիան, սոցիալիստական մրցումը, խորհրդային սպարատի գոումը, կուլտարշավը և նման խնդիրները պիտի զբաղեցնեն մեր դպրոցներն ավարտողներին: Աշխատանքի ալապիսի դրումն ապահովում է ծրագրի մշակման իսկական արդիականությունը, իսկական, կապը կյանքի հետ:

Սրա հետ կապված անպայման անհրաժեշտ է զրադիտության դպրոցում լուսաբանել ինչպես հեղափոխական տոները, նույնպես և հայտնի տարեգարձները:

Վերջապես իրնգերորդ և վերջին հատկանիշն այն է, վոր ուրագրի ամբողջ նյութը համաձանեցրած է հասակավոր սովորողի հետաքրքրությունը պիտք է արտադրության և տնտեսության հետ կապված գրույցներ անցկացնել և լայն չափով ոգտագործել «Բատրակ», «Բանվոր», «Հայաստանի Աշխատավորուհի» թերթերը: Ընդհանրապես մասսայական թերթերի գործածությունը լավագույն մի-

Հոցն ե աշխուժացնելու դպրոցի ներքին աշխատանքները և պարզաբանելու ընթացիկ կյանքի խնդիրները:

5. ՈՒՆԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԾԱՎԱԼՆ ՈՒ ՀԱՋՈՐԳԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ.

ԸՅՔԵՐԳԱՆՈՒՅՈՒՆ.

Բառերի մեակում — խոսքի ընթերցում. նրա վերլուծությունը բառերի, նրանց զրապատկերը, մտքում տպավորելը, արտասանություն, տեղափոխություն:

Վանկերի մեակում. Բառերի վերլուծությունը վանկերի, վանկերի զրապատկերի մտքում տպավորվելը, նոր բառերի և խոսքերի կազմում:

Հնչյունների մեակում. Ծանոթութ. Վանկերից և բառերից հնչյունատառերի առանձնացում: Նոր վանկերի ընթերցում, նոր բառերի խոսքերի կազմում, այբբենաբանի տեքստի ընթերցում:

Այբբենաբանի հետ զուգընթաց ծանոթ հընչյուններից կազմված բառերի և խոսքերի ընթերցում պլակատներում, դուցանակներում, հաշտարարություններում, թերթերի և գրքերի վերնագրերում և այլն:

Պալզ տառերով տպագրված գրքերի և թերթերի դանդաղ ընթերցում ամբողջական բառերով:

Հոգվածին վերաբերող հարցերի կարճ պատասխաններ.

Կարգացածի հիմնական մտքի ամփոփում:

Ծանոթություն գրքի անվան, հեղինակին, հրատարակության, գնին:

Ցանկի ոգնությունը գտնել հարկավոր հոգվածը:

Ծանոթություն «Մածիւլ» (և «Բանվոր») լրագրին (անուն, թիվ, հասցե, խմբագրություն, թղթակցություն, առաջնորդող):

Ծանոթություն լրագրի գլխավոր բաժիններին

Գ Ր Ո Ւ Յ Ո Ւ Ն.

Մշակման լինթարկվող բառերի և ասույթների արտանկարում: Ձեռագրից գիտակցական արտագրություն:

Տպագիր տեքստից գիտակցական արտագրություն:

Ձեռագիր հիշողությամբ գրել:

Հարցերի կարճ պատասխանների կազմում:

Անվանացուցակի կազմում:

Կարճ դիմումի, նամակի, պատի լրագրի կուլեկտիվ և անհատական թղթակցությունների և գրությունների գործնական ձևերի կազմում:

Ուսուցման շրջանում անհրաժեշտ ե տալ հետևյալ ուղղադրական ունակությունները՝ ա) մեծատառը հատուկ անուններում, ասույթի

սկզբներում և վերջակեանց հետո, ք) տողադարձ, գ) վերջակետի գործածութիւնը:

Դիտողական թելադրութիւն. — Կարդացածի շուրջը մշակված հարցերի պատասխաններն ինքնուրույն կերպով գրի առնել կարճ ասույթներով:

Նախապէս պլան մշակել հարցերի ձևով և համաձայն պլանի կազմել ու գրի առնել փոքրիկ պատմվածք:

Ինքնուրույն կերպով կազմել հեռագիր, հասցե, ստացական, լիազորագիր, հայտարարութիւն, անկետ լցնել:

Հոգնակի վերջավորութիւնների (եր և ներ) ուղղագրութիւն:

Բոռդ և եռոռդ վերջավորութիւններով բառերի գրութիւն:

Ոժանդակ բայերի առանձին գրելը:

Կրճատ բարդ բառերի գրութիւն:

Հ ա ռ ի վ.

Ծանոթութիւն սովորական և հռոմեական թվանշաններին: Յերկնիշ թվերի ընթերցումն ու գրութիւնը: Նրանց արտահայտութիւնը համրիչի վրա: Գրավոր հաշիվ — գումարման և հանման վերաբերյալ 100-ի սահմանում: Զերոյի նշանակութիւնը թվերի ձևակերպման մեջ: Գումարում և հանում համրիչի վրա: Յեռանիշ թվերի

ընթերցումն ու գրանցումը: Միանիշ թվերի բանավոր բազմապատկման ձևերը 100-ի սահմանում: Բազմապատկման աղյուսակ: Թվաբանութեան չորս գործողութիւններ և գրավոր 100-ի սահմանում:

Բազմանիշ թվերի ընթերցումն ու գրութիւնը: Յեռանիշ թվերի գրավոր գումարումն ու հանումը:

$\frac{1}{2}$, $\frac{2}{4}$, $\frac{1}{8}$ պարզագույն մասերի ընթերցումն ու գրանցումը: Գաղափար շատ գործածական մետրական չափերի մասին (մետր, կիլոմետր, հեկտար, գրամ, կիլոգրամ, տոնն, լիտր): Կլոր հազարներ և միլիոններ և նրանց կրճատ գրանցումը (56 միլիոն, 17 հազար և այլն):

Հնգանիշ և վեցանիշ թվերի գումարումն ու հանումը: Դիագրամների ընթերցում:

Միլիոնի սահմանում թվերի ընթերցումն ու գրանցումը: Կամավոր մեծութեան թվերի գումարումն ու հանումը: Թվերի կլորացումը: Տասնորդական կոտորակների (տասնորդական և հարյուրերորդական մասեր) ընթերցումն ու գրանցումը (կապված մետրական չափերի հետ):

Բազմապատկման կիրառումը պրակտիկայում: Քառանկյան և յեռանկյան մակերեսի հաշվումը:

Միանիշ թվերի բազմապատկում՝ պարզ դեպքերից ալգորիթմներին անցնելով: Բազմապատ-

կում բազմապատկելու միջի և վերջի զերոյով:
 Բազմապատկում 10-ով, 100-ով, Բազմա-
 պատկում 20—30 և այլով: Բազմապատկում 200,
 300 և այլով: Բազմապատկում յերկնիշ թվով:
 Յերկնիշ թիվը միանիշի վրա բանալոր բաժա-
 նման ձևեր: Բաժանման կիրառումը պրակտի-
 կայում:

Յեռանիշ, քառանիշ թվերի բաժանումը 10-ի
 և 100-ի վրա: Տոկոսների հաշվում:

Յեռանիշ և քառանիշ թվերի զրավոր բաժա-
 նումը միանիշի վրա: Յեռանիշ և քառանիշ թվերի
 բաժանումը միանիշի վրա, յերբ քանորդում
 զերոյով թիվ ե ստացվում:

Թվի բազմապատկումը, յեռանիշ թվով:

Յեռանիշ թվով բազմապատկում, յերբ բազմա-
 պատկիչի մեջ զերո կա:

Զերոներով վերջացող թվերի բազմապատկում:

Զերոյով վերջացող թվերի բաժանումը միա-
 նիշի վրա:

Յեռանիշ թվերի բաժանման գործողութուն:
 Հաշիվ, պարզ նախահաշիվ կազմելը:

ԱՇխատանք քառեզով.

1. Ինչպե՞ս ե պատկերացվում քարտեզի վրա
 ջուրը:

2. Ինչպե՞ս են պատկերացվում քարտեզի վրա

քաղաքները, գետերը, յերկաթգիծն ու սահման-
 ները:

3. Իր շրջանի քարտեզի վրա գտնել շրջանի
 կենտրոնը, գլխավոր գյուղերը, լեռները:

4. Հայաստանի քարտեզի վրա գտնել Յերե-
 վանը, շրջանային կենտրոնները, շրջաններն ի-
 րենց սահմաններով, Սեվանա լիճը, Զանգին, Այ-
 լանվերդու և Ղափանի հանքերը, Զորագետը, Շիր-
 կանալը, Սարգարաբաթի ջրանցքը:

5. Անդրկովկասի քարտեզի վրա ցույց տալ
 Խորհր. Հայաստանը, Խորհր. Վրաստանն ու Խորհր-
 Ադրբեջանն իրենց գլխավոր քաղաքներով:

Տարեկան գրագիտական դպրոցներում պեսf
 ե ավելացնել՝

6. Աշխարհի մասերը.

7. Խ. Ս. Հ. Մ. վարչական քարտեզի վրա
 գտնել Անդրկովկասյան և մյուս անկախ հան-
 րապետությունների և նրանց մայրաքաղաքները:

8. Քարտեզի վրա գտնել Արեւմտյան Յեւրո-
 պայի ամենախոշոր պետությունները, նրանց
 մայրաքաղաքները:

9. Կիսագնդերի քարտեզների վրա գտնել Խ.
 Ս. Հ. Մ. և կապիտալիստական ամենագլխավոր
 յերկրները՝ Անգլիան, Ֆրանսիան, Գերմանիան,
 Իտալիան, Յապոնիան, Ամերիկան:

**Մեքոգական ցուցմունքներ ունակութիւնների
վերաբերյալ.**

Կարդալու յեվ գրելու ունակութիւններէից տրվում են միայն նրանք, վորոնք հնարավորութիւն են տալիս գրադիտութեան դպրոցն ավարտողին կարդալու և հասկանալու հանրամատչելի գիրք ու լրագիր և շարագրելու պարզ գործնական գրութիւններ, վորոնք կարևոր են գյուղացու և բանվորի առօրյա կյանքում:

Ուղղագրութիւնից տրվում են միայն մինչ քերականական վարժութիւններ: Գրագիտութեան դպրոցը ձգտում է գիրը դարձնել վոչ թե կատարելապես անսխալ, այլ միայն դիւրընթեռնելի:

Հաշիւի նկատմամբ գրագիտութեան դպրոցի հիմնական խնդիրն է, վոր ավարտողը կարողանա հասկանալ գրքի ու լրագրի թվական տվյալները ինքնուրույն կատարել իր տնտեսութեան ու հասարակական աշխատանքին վերաբերող հաշիւները:

Ունակութիւնների մեջ մտցված է նաև քարտեզով աշխատելու տարրական վարժութիւններ: Քարտեզով աշխատանքն ունակութիւնների մեջ է մտցված, վորովհետև քարտեզից ոգտվել սովորելու համար հարկավոր են հաճախակի և չերկարատե վարժութիւններ:

Քարտեզի ծանոթութիւնը հարկավոր է լրագիր և գիրք կարդալու համար: Գրագիտութեան դպրոցում քարտեզ դժել չենք սովորեցնում, և կարիք ել չկա. սենյակի, տան, բակի հատակագիծ դժել սովորեցնել և ապա անցնել քարտեզին. այլ ընդհակառակը՝ միանգամից անցնում ենք քարտեզի վրա ծովեր, քաղաքներ ցույց տալուն և բացատրում ենք թե ինչ պայմանական նշաններով և գծերով են նրանք նշանակվում քարտեզի վրա, քարտեզի վոր կողմն է ցույց տալիս Հյուսիս, վոր կողմը Հարավ և այլն:

Կարդալու, գրելու և հաշիւելու հեշտ յուրացման համար աչքբնարանի նյութի բովանդակութիւնը նախապես պարզաբնութիւն է՝ ա) նախապատրաստական կամ տեքստը զուգընթաց բացատրող կարճ զրույցներով, բ) գեղարվեստական նյութի ընթերցմամբ, գ) ցուցադրական նյութի մուծումով:

Այս կամ այն միջոցի գործադրութիւնը կախված է մշակվող տեկստի բնութիւնից, խմբի կազմից և աշխատանքի ընդհանուր պայմաններից:

Այստեղ հարց է առաջ գալիս՝ ինչպես կապել կոմպլեքսը ունակութիւնների հետ: Չե վոր ստացած ունակութիւնը կարելի չե ամրացնել միայն այն ժամանակ, յերբ բավականաչափ վարժութիւններ ե լինում դրա վերաբերյալ: Պետք է պարզ և վորոշ լինի, վոր ունակութեան զարգաց-

ման համար լեյակետ պիտի ընդունել կոմպլեքսային նյութն իսկ վարժության հետ կապված ունակության զարգացման համար կարելի չե կոմպլեքսից դուրս թեմայի հետ չկազմված նյութ ընտրել, սակայն այդ նյութը վերցրած պիտի լինի — սովորողների արհեստակցական — կենցաղային կյանքից, պարզ և մատչելի պիտի լինի և ամբողջապես կապված նրանց կենսական փորձի հետ:

Վորպեսզի այսորինակ վարժությունների անհրաժեշտությունը պարզ և վորոշ լինի, բերենք մի գործնական դեպք: Դիցուք նախորդ դասին մենք սովորողներին բացատրել ենք զրոյի նշանակությունը մի վորեվ թվի միջոց: Այն դասին այդ թիվը կապված եր վորոշ թեմայի հետ: Իսկ հաջորդ դասին մշակվում ե մի ուրիշ թեմա, իսկ գերոյով թիվ չի տալիս նա: Ի հարկե այդպիսի դեպքում անհրաժեշտ ե ընտրել հատուկ լրացուցիչ նյութ, ավելի դեպքում թվեր, վորոնց մեջ զրո լինի: Այդպիսով ունակությունների զարգացումը միանգամայն նորմալ կգնա, չեթե ունակությունների ամբացման համար կատարում ենք բավարար վարժություններ:

Այս կամ այն ունակության ամբացման համար կարելի չե հանձնարարել տնային աշխատանքներ՝ վորպես դասարանական պարապմունքների լրացում: Տնային աշխատանքներ չի կարելի պար-

տալի: Ուսուցիչը պիտի բացատրի վերոհիշյալ նշանակությունը և չերբ տեսնում ե վոր սովորողները ցանկություն են հայտնում տանն աշխատել, կարող ե տալ նրան այս կամ այն առաջադրությունը:

Գրագիտության դպրոցում պարապմունքների համար անհրաժեշտ ե ունենալ այբբենարան, հատվող այբբեն, լրագիր, ընթերցանության համար վորբիկ գրագրան, որացույց, համրիչ, մետրական չափերի պլակատ, մետրանոց քանոն (սանտիմետրների բաժանած), ցուցիչ, քարտեզներ, պլակատների համար թուղթ: Այս բոլորը պետք ե ձեռք բերել ժամանակին:

Այբբենարանի ընտրությունը կատարվում ե ըստ գրագիտության դպրոցի կազմի: Քաղաքի համար գործածվում ե «Բանվոր», իսկ գյուղի համար «Դեպի կոմունա» այբբենարանը:

Հատվող այբբենն անհրաժեշտ ե և անփոխարինելի պիտույք գրագիտության դպրոցում: Նա լինում ե լերկու տեսակ. մեկը մեծադիր դասարանական հատվող այբբեն (Քաղլուսգլխվարի հրատարակություն, զինը 15 կոպեկ), վորի հատած տառերից բառեր և ասուլթներ են կազմում գրատախտակի վրայի պատվանդանիկի վրա և ցույց տրվում սովորողներին. իսկ մյուսը՝ փոքրադիր հատվող այբբեն՝ սովորողներին բաժանելու համար: Փոքրադիր հատվող

այբեկներն առանձին հաստ թերթի վրա կա՝ ամեն մի այբեկնարանում: Այդ այբեկները յուրաքանչյուր սովորող կտրտում եւ լցնում լուցկու կամ գլանակի տուփերի մեջ եւ կամ գրպանիկներով շորի մեջ:

Համրիչն անհրաժեշտ եւ հաշվի ուսուցման համար, իսկ որացուցը եւ հաշվի համար, եւ կարդալու ու գրելու, վորովհետեւ նրա վրա կան որերի, ամիսների անունները:

Լրագիրն սկզբում պետք եւ մի հատ՝ ուսուցչի կարդալու համար՝ եւ նկարներ, յերբեմն ծանոթ բառեր ցուցց տալու համար, իսկ 3 ամսից հետո պետք եւ դուրս գրել, յեթե վոչ ամեն մի սովորողի համար մի հատ, գոնե ամեն մի սեղանի համար մի որինակ «Մաճկալ», «Բանվոր» կամ «Հաս. Աշխ» նայած դպրոցի սովորողների կազմին:

Քարտեզներից հարկավոր են՝ Հայաստանին, Անդրկովկասին, Խորհրդ. Միությանը, կիսադրեքներին, Յեւրոպային: Գլուղական պարագիծով յան դպրոցներում բավական ե

409

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0237379